

**5^η Συνεδρίαση Επιτροπής Παρακολούθησης
Προγράμματος «Νότιο Αιγαίο» 2021-2027**

Λέρος 20 Μαΐου 2026

**4. Ενημέρωση για τις Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις και
τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης
Προγράμματος «Νότιο Αιγαίο» 2021-2027**

1. Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις

Στην Προτεραιότητα 6 το Πρόγραμμα περιλαμβάνει **δύο δράσεις Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ):**

A. Δράσεις Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης και

B. Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη μικρών νησιών της ΠΝΑ

A. Δράσεις Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

Όπως προβλέπεται στο Πρόγραμμα, δεδομένου ότι στην Περιφέρεια δεν εντοπίζεται πυκνό οικιστικό δίκτυο με εκτεταμένες αστικές συγκεντρώσεις, ορίστηκε ότι περιοχές εφαρμογής των στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ) μπορούν να αποτελούν οικισμοί που βρίσκονται στις έδρες Περιφερειακών ενοτήτων ελάχιστου μόνιμου πληθυσμού 5.000 κατοίκων. Οι ΣΒΑΑ πρέπει να περιλαμβάνουν τμήμα ή το σύνολο των οικισμών, ώστε να εξασφαλίζεται ότι η στρατηγική θα αφορά πράγματι αστικό οικισμό και αστικό πληθυσμό.

Μετά από πρόσκληση, συνολικού ύψους 25,1 εκ. € (ΕΤΠΑ: 24 εκ. € - ΕΚΤ+: 1,1 εκ. €) που δημοσιοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2022 και η οποία απευθυνόταν στους 5 Δήμους της Περιφέρειας που καλύπτουν το κριτήριο αυτό, δηλ. τους Δήμους Σύρου-Ερμούπολης, Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, Καλύμνου, Κω και Ρόδου, υποβλήθηκαν 4 σχέδια ΣΒΑΑ και εγκρίθηκαν το Σεπτέμβριο 2024 ως εξής:

- **Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) Ερμούπολης του Δήμου Σύρου – Ερμούπολης (10,3 εκ. ευρώ)**
- **Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) Χώρας Νάξου του Δήμου Νάξου & Μικρών Κυκλάδων (8 εκ. ευρώ)**
- **Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΣΒΑΑ) πόλης Κω του Δήμου Κω (9,6 εκ. ευρώ)**
- **Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης Πόθιας-Χώρας Δήμου Καλυμνίων (8,9 εκ. ευρώ)**

Πρόοδος υλοποίησης

Τον Νοέμβριο του 2024 δημοσιοποιήθηκε πρόσκληση, συνολικού ύψους 23 εκ. €, για την υποβολή προτάσεων προς ένταξη, με προθεσμία έως τις 31.12.2026.

Επίσης τον Φεβρουάριο του 2025 δημοσιοποιήθηκε πρόσκληση για δράσεις του ΕΚΤ+, ύψους 950 χιλ. €, με προθεσμία έως τις 31.12.2025.

ΣΒΑΑ Πόθιας-Χώρας Δήμου Καλυμνίων. περιλαμβάνει 7 έργα.

Έχουν υποβληθεί για αξιολόγηση 4 πράξεις και έχουν ενταχθεί 2, η Προμήθεια δύο ηλεκτροκίνητων λεωφορείων (π/υ 0,83 εκ. €) και η λειτουργία Πολυδύναμου Κέντρου για την αντιμετώπιση εξαρτήσεων και υποστήριξη ατόμων με εξαρτήσεις (π/υ 0,4 εκ. €) που συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ+. Σε αξιολόγηση βρίσκονται η Ανάπλαση παράκτιου μετώπου Πόθιας Καλύμνου (π/υ 3,3 εκ. €) και η Ανάπλαση-ανάδειξη περιοχών στον παραδοσιακό οικισμό Πόθια – Χώρα (π/υ 0,94 εκ. €).

ΣΒΑΑ πόλης Κω του Δήμου Κω. περιλαμβάνει 13 έργα.

Έχει υποβληθεί για αξιολόγηση το έργο Ενεργειακή Αναβάθμιση Φωτισμού Παραλιακού Μετώπου Πόλης Κω (π/υ 0,56 εκ. €), το οποίο βρίσκεται σε στάδιο ένταξης.

ΣΒΑΑ Ερμούπολης του Δήμου Σύρου – Ερμούπολης, περιλαμβάνει 14 έργα.

Έχει υποβληθεί και βρίσκεται σε αξιολόγηση το έργο Μετατροπή και επανάχρηση πρώην εργοστασίου Λαδόπουλου σε χώρο πολιτισμού (π/υ 1,4 εκ. €)

ΣΒΑΑ Χώρας Νάξου του Δήμου Νάξου & Μικρών Κυκλάδων, περιλαμβάνει 14 έργα.

Δεν έχει υποβληθεί κανένα έργο για αξιολόγηση.

Το **κυριότερο πρόβλημα** που παρουσιάζεται στην υλοποίηση των ΣΒΑΑ είναι η έλλειψη ωριμότητας των προτεινόμενων παρεμβάσεων και ο μεγάλος φόρτος εργασίας των εμπλεκόμενων υπηρεσιών των Δήμων.

Για την υποβοήθησή τους η ΕΥΔ πέρα από τη λειτουργία της Περιφερειακής Ομάδας Διακυβέρνησης, έχει προχωρήσει στη διάθεση πόρων σε κάθε Αστική Αρχή από την τεχνική βοήθεια του Προγράμματος, για την ανάθεση υπηρεσίας υποστήριξης σε τεχνικό σύμβουλο. Μέχρι σήμερα ο Δήμος Καλυμνίων έχει αξιοποιήσει αυτή τη δυνατότητα και ο Δήμος Κω βρίσκεται σε διαδικασία ανάθεσης.

Το επόμενο διάστημα αναμένεται η υποβολή από τις Αστικές Αρχές αιτημάτων επικαιροποίησης των στρατηγικών κυρίως λόγω ανάγκης προσαρμογής των εγκεκριμένων καταλόγων έργων.

B. Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη μικρών νησιών της ΠΝΑ

Το Πρόγραμμα προβλέπει την εφαρμογή δύο Στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ), για τα μικρά νησιά της Περιφέρειας (Κυκλάδες και Δωδεκάνησα), με πληθυσμό έως 3.100 κατοίκους, συνολικού προϋπολογισμού 25 εκ. ευρώ.

Με πρωτοβουλία της ΕΥΔ του Προγράμματος και με χρηματοδότηση από την Τεχνική Βοήθεια, εκπονήθηκαν οι δύο στρατηγικές και ολοκληρώθηκαν οι σχετικές διαβουλεύσεις με τους Δήμους και άλλους τοπικούς φορείς για τις προτεινόμενες παρεμβάσεις.

Ο συνολικός προϋπολογισμός των προτεινόμενων έργων στο πλαίσιο της ΟΧΕ μικρών νησιών

- των Κυκλάδων ανέρχεται σε 20,6 εκ. ευρώ (35 έργα) και
- των Δωδεκανήσων σε 16,6 εκ. ευρώ (24 έργα).

Και στις δύο Χωρικές Ενότητες, κύριος στρατηγικός στόχος είναι η ενίσχυση της βιωσιμότητας και της ελκυστικότητας των μικρών νησιών.

Με δεδομένη την πολυπλοκότητα του εγχειρήματος συντονισμού, λόγω της συμμετοχής πολλών μικρών Δήμων (14 από τις Κυκλάδες και 10 από τα Δωδεκάνησα) στις ΟΧΕ, τον ρόλο των Χωρικών Φορέων των ΟΧΕ Δωδεκανήσων και Κυκλάδων ανέλαβαν οι Αναπτυξιακές Εταιρείες Δωδεκανήσου (ΑΝΔΩ) και Κυκλάδων (ΑΝΕΤΚΥ) αντίστοιχα, οι οποίες έχοντας εμπειρία από την υλοποίηση ανάλογων στρατηγικών και προγραμμάτων τύπου LEADER, μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά στην απρόσκοπτη υλοποίησή τους.

Οι δύο ΟΧΕ Μικρών Νησιών εγκρίθηκαν τον Αύγουστο του 2024 και τον Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς δημοσιοποιήθηκε πρόσκληση για την υποβολή προς ένταξη των έργων και δράσεων που προβλέπονται στις στρατηγικές, με προθεσμία έως τις 31.12.2026.

Τον Απρίλιο 2026 εκδόθηκαν Αποφάσεις Επικαιροποίησης των ΟΧΕ μικρών νησιών Κυκλάδων και Δωδεκανήσου.

Η επικαιροποίηση των στρατηγικών αφορά σε προσαρμογές των εγκεκριμένων καταλόγων έργων όπως αντικατάσταση έργων, κατάργηση έργων, μεταβολές φυσικού και οικονομικού αντικειμένου και ενοποίηση παρεμβάσεων.

Όλες οι αλλαγές προέκυψαν μετά από την υποβολή τεκμηριωμένων αιτημάτων των Χωρικών Φορέων (ΑΝ.ΔΩ. και ΑΝΕΤΚΥ) τα οποία συνοδεύτηκαν από τη σύμφωνη γνώμη των Τοπικών Ομάδων Διακυβέρνησης.

Σημειώνεται ότι τα νέα έργα συνάδουν με τις Στρατηγικές, ενώ δεν επιφέρουν ουσιαστική απόκλιση από τους στρατηγικούς και ειδικούς στόχους των εγκεκριμένων και διατηρούν τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα των παρεμβάσεων.

Πρόοδος Υλοποίησης

ΟΧΕ Μικρών νησιών Κυκλάδων, περιλαμβάνει 35 έργα σε 16 μικρά νησιά

Έχουν υποβληθεί για αξιολόγηση 12 πράξεις και έχουν ενταχθεί οι παρακάτω 8 πράξεις συνολικού προϋπολογισμού 4,8 εκ. ευρώ:

1. Αποκατάσταση κτιρίου στην Αιγιάλη ν. Αμοργού για φιλοξενία Λαογραφικής Συλλογής (425 χιλ. €)
2. Κατασκευή νέου βρεφονηπιακού σταθμού ν. Ίου (1 εκ. €)
3. Σύστημα Διαχείρισης Αστικών Λυμάτων Δήμου Ανάφης (754,9 χιλ. €)
4. Αντικατάσταση δικτύων ύδρευσης Ανάφης (374,9 χιλ. €)
5. Αντικατάσταση δικτύων ύδρευσης στους οικισμούς Μέγα Λιβάδι, Καλλίτσος (Κένταρχος) και Συκαμιά του Δήμου Σερίφου (992,5 χιλ. €)
6. Αποκατάσταση και ανάδειξη ιερού ναού Γενέσιου της Θεοτόκου (Αγία Θεοδότη) στην Ίο (735 χιλ. €)
7. Προμήθεια δεξαμενών ύδρευσης Θηρασιάς (336 χιλ. €)
8. Τεχνική υποστήριξη Χωρικής Αρχής ΟΧΕ μικρών νησιών Κυκλάδων (100 χιλ. €)

Σε στάδιο αξιολόγησης βρίσκονται 3 προτάσεις, συνολικού προϋπολογισμού 2,4 εκ. €:

1. Προμήθεια και Εγκατάστασης φορητής μονάδας αφαλάτωσης Σίφνου (1,1 εκ. €)
2. Πολιτιστικό Κέντρο Καταπόλων Αμοργού (667 χιλ. €)
3. Κατασκευή δικτύου ύδρευσης Κάμπου Αντιπάρου (731 χιλ.€)

ΟΧΕ Μικρών νησιών Δωδεκανήσου, περιλαμβάνει 24 έργα σε 12 μικρά νησιά

Έχουν υποβληθεί για αξιολόγηση 2 πράξεις. Έχει ενταχθεί η πράξη, Τεχνική υποστήριξη Χωρικής Αρχής ΟΧΕ μικρών νησιών Δωδεκανήσου (100 χιλ. €) και βρίσκεται σε αξιολόγηση η πράξη, Υπογειοποίηση δικτύου ηλεκτροφωτισμού και ενεργειακή αναβάθμιση δημοτικού φωτισμού Δήμου Λειψών (1,1 εκ. €)

Τα **κυριότερα προβλήματα** που παρουσιάζονται στην υλοποίηση των δύο ΟΧΕ μικρών νησιών είναι τα εξής:

- παρατηρείται καθυστέρηση στην υποβολή προτάσεων έργων προς αξιολόγηση και ένταξη στο Πρόγραμμα κυρίως λόγω χαμηλής ωριμότητας,
- οι περισσότεροι δικαιούχοι είναι μικροί δήμοι που δεν διαθέτουν τεχνική επάρκεια για την υλοποίηση έργων και πρέπει να προσφεύγουν σε προγραμματικές συμβάσεις με επαρκείς φορείς υλοποίησης.

Διακυβέρνηση

Για κάθε στρατηγική ΟΧΕ-ΟΧΕ ΒΑΑ έχει συγκροτηθεί **Τοπική Ομάδα Διακυβέρνησης** η οποία έχει τεχνικό, συμβουλευτικό και υποστηρικτικό ρόλο για την αποτελεσματικότερη υλοποίηση της Στρατηγικής

Ενδεικτικά καθήκοντα κάθε Τοπικής Ομάδας είναι:

- αποτίμηση του βαθμού ωρίμανσης κάθε έργου
- καταγραφή των διαδικασιών ωρίμανσης, των ζητημάτων που την επηρεάζουν και των φορέων που εμπλέκονται σε αυτήν
- θέσπιση οροσήμων και στη συλλογή πληροφοριών με ποιοτικά στοιχεία
- εντοπισμός προβλημάτων
- αναγνώριση εμποδίων, καθυστερήσεων ή κινδύνων για την υλοποίηση της Στρατηγικής
- προτάσεις διορθωτικών κινήσεων

- αξιολόγηση και γνωμοδότηση επικαιροποιήσεων και αναθεωρήσεων των στρατηγικών της ΟΧΕ, σύμφωνα με την με α.π. οικ. 195681 ΕΞ 2025/11-11-2025 τροποποίηση Εγκυκλίου της ΕΥΣΠεΠ.

Παράλληλα από το Φεβρουάριο 2025 έχει συγκροτηθεί η **Περιφερειακή Ομάδα Διακυβέρνησης** ΟΧΕ και ΟΧΕ-BAA του Προγράμματος, με στόχο

- την υποστήριξη της προετοιμασίας των έργων που περιλαμβάνονται στις Στρατηγικές
- την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης και η τεκμηρίωση προτάσεων βελτίωσης των Στρατηγικών και
- την υποστήριξη των Τοπικών Ομάδων Παρακολούθησης

Η Ομάδα αποτελείται από στελέχη της ΕΥΔ, των τεσσάρων δήμων και των δύο Χωρικών Φορέων για τις ΟΧΕ μικρών νησιών. Έχει συνεδριάσει αρκετές φορές με στόχο την κινητοποίηση και υποστήριξη των χωρικών και αστικών αρχών και των δικαιούχων για την ωρίμανση και υποβολή προς ένταξη των έργων των ΣΒΑΑ.

2. Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης

Στο πλαίσιο της πράξης «**Μηχανισμός για τη διακυβέρνηση, παρακολούθηση και υποστήριξη της υλοποίησης της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης**» με δικαιούχους τα δύο Επιμελητήρια, Κυκλάδων και Δωδεκανήσου όπως είχε ενημερωθεί η Επιτροπή Παρακολούθησης στην προηγούμενη συνεδριάσή της ολοκληρώθηκε στο τέλος του 2025 ένας κύκλος Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (ΔΕΑ) ανά τομέα προτεραιότητας (Τουρισμός Εμπειρίας, Αγροδιατροφή, Αλιεία-Υδατοκαλλιέργειες, Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας).

Το μεθοδολογικό πλαίσιο ήταν κοινό για όλους τους τομείς και διαρθρώθηκε σε πέντε φάσεις:

- Ποιοτικές συνεντεύξεις (με στόχο την ακριβή καταγραφή αναγκών)
- Εργαστήρια συν-σχεδιασμού (παραγωγή καινοτόμων ιδεών)
- Ανοικτές διαβουλεύσεις (επικύρωση)
- Ερωτηματολόγια (ποσοτική στάθμιση)
- Τελική επικύρωση θεσμικών προτάσεων

Στη διαδικασία συμμετείχαν 54 φορείς της τετραπλής έλικας (πανεπιστημιακή/ερευνητική κοινότητα, επιχειρήσεις, δημόσιος και ευρύτερος δημόσιος τομέας, κοινωνία των πολιτών).

Ως αποτέλεσμα της ΔΕΑ, κάθε τομέας έχει εξειδικευτεί σε περιοχές παρέμβασης και προτεραιότητες ακολουθώντας την αντίστοιχη κωδικοποίηση της ΕΣΕΕ.

Οριζόντια ευρήματα

Από τη ΔΕΑ αναδείχθηκαν επαναλαμβανόμενα μοτίβα διαρθρωτικών προκλήσεων που διαπερνούν όλους τους τομείς στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης. Εντοπίστηκαν οριζόντια ευρήματα που λειτουργούν αφενός ως εμπόδια για την παραγωγή και διάχυση καινοτομίας, αφετέρου ως μοχλοί στόχευσης πολιτικής στην ΠΝΑ έως το 2030.

Συγκεκριμένα, εντοπίζονται:

- Ανισορροπίες στην Πρόσβαση και Ανάπτυξη Δεξιοτήτων
- Γήρανση επαγγελματιών με παράλληλη αποφυγή εισόδου νέων επαγγελματιών
- Χρηματοδοτικά Κενά και Δυσκολίες ΜΜΕ
- Τεχνολογική και Ψηφιακή Υστέρηση

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των παραπάνω προϋποθέτει:

- Θεσμική θωράκιση και συνέργεια μεταξύ των φορέων της τετραπλής έλικας
- Εξειδικευμένη πολιτική δεξιοτήτων και ανθρώπινου δυναμικού
- Εξατομικευμένα χρηματοδοτικά εργαλεία και τεχνική υποστήριξη
- Εκδημοκρατισμό της ψηφιακής τεχνολογίας στις τοπικές επιχειρήσεις

Κύρια συνοπτικά συμπεράσματα:

- Ο πρώτος κύκλος της ΔΕΑ ολοκληρώθηκε εγκαίρως ώστε να αξιοποιηθούν τα πορίσματά της στις επερχόμενες προσκλήσεις και να εκκινήσει ένας συστηματικός διάλογος με στόχο την ενδυνάμωση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας στην περιφέρεια.
- Η επιλογή της εμπλοκής των επιμελητηρίων ως δικαιούχων της δράσης φαίνεται να αποδίδει ειδικά στο πεδίο της ενεργοποίησης των επιχειρήσεων.

- Θα πρέπει να υπάρξει μέριμνα για την ενίσχυση της συστηματικής συνεργασίας του Μηχανισμού με το ΠΣΕΚ στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου αλλά και με άλλους εταίρους σε τοπικό, και όχι μόνο επίπεδο, πχ. Αναπτυξιακές Εταιρείες, κλαδικούς φορείς ώστε οι προτάσεις του Μηχανισμού να μπορούν να επικαιροποιούνται μέσα από μια ταχεία και ευέλικτη διαδρομή.
- Η εποχικότητα της οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου επηρεάζει τόσο την υλοποίηση της ΔΕΑ όσο και τον προγραμματισμό των προσκλήσεων καθιστώντας δύσκολη έως ανέφικτη την αξιοποίηση ολόκληρου του έτους για την υλοποίηση δράσεων στις οποίες εμπλέκονται με οποιοδήποτε τρόπο τουριστικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις που συνδέονται με τον τουρισμό.

Τα αποτελέσματα της ΔΕΑ πρόκειται να αξιοποιηθούν άμεσα στις σχεδιαζόμενες προσκλήσεις.

Έκδοση προσκλήσεων και υλοποίηση δράσεων Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης

Το Περιφερειακό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΣΕΚ) ενημερώθηκε αναλυτικά για την ολοκλήρωση της ΔΕΑ και τα συμπεράσματά της και μετά από αίτημα της ΕΥΔ σε εφαρμογή του άρθρου 10 του ν. 4386/2016 (Α'83), γνωμοδότησε στα σχέδια εξειδίκευσης και στα κριτήρια που θα χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση των προτάσεων των δράσεων:

- Δ.1.1 Ενίσχυση ερευνητικών υποδομών σε τομείς προτεραιότητας της Περιφέρειας
- Δ.1.2 Ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων στους τομείς προτεραιότητας της Περιφέρειας

Τέλος τα Επιμελητήρια Κυκλάδων και Δωδεκανήσου ως μέλη του Μηχανισμού Διακυβέρνησης της RIS3 και αρμόδιοι φορείς επιχειρηματικότητας στην Περιφέρεια γνωμοδότησαν στο σχέδιο εξειδίκευσης και στα κριτήρια της δράσης:

Δ.1.7 Ενίσχυση επιχειρηματικότητας στους τομείς προτεραιότητας της Περιφέρειας

Η έκδοση των προσκλήσεων των παραπάνω δράσεων σύμφωνα με τον προγραμματισμό προσκλήσεων αναμένεται το αμέσως επόμενο διάστημα.